

ANTALL JÓZSEF

MIT JELENT NEKÜNK EURÓPA?

Az Európa Tanács parlamenti közgyűlése 1992. június 30-án, a térség országai közül először éppen Magyarországon, Budapesten, az Országház épületében tartotta ülését. A magyar miniszterelnök így házigazdaként köszöntötte a résztvevőket, köztük Lalumière asszonyt, az ET főtitkárát.

**Elnök Úr, Főtitkár Asszony, Tisztelt Közgyűlés,
Hölgyeim és Uraim!**

■ Különleges megtiszteltetés Magyarországnak számára, hogy az Európa Tanács parlamenti közgyűlése a korábbi kommunista tábor országai közül először éppen Magyarországon tartja meg ülését. Külön kitüntetés számunkra, hogy Európa számos országának parlamenti képviselőit vendégként és a parlamenti munka részeseiként is a magyar Országgyűlés épületében, a régi Alsóházban köszönthetjük, ahol az elmúlt évszázadban az Országgyűlés tagjai annyiszor szembesültek azokkal a világtörténelmi kérdésekkel, amelyekkel egy aránylag kis ország mindig is kénytelen volt szembenézni történelme folyamán.

Ezen a helyen arról kell szólnom, hogy mit jelent nekünk Európa. Az európai kérdés, az Európai Egyesült Államok jövőképe, Európa határainak meghatározása ennek a tanácskozásnak is feladata. Mi, amikor Európáról beszélünk, akkor Európát tág fogalomként értelmezzük, amelybe földrajzi, szellemi és politikai értelemben is, de legfőképp biztonsági szempontból nagyon nagy területek tartoznak.

Ha Európa hatáiról beszélünk, akkor figyelembe kell vennünk a földrajzi tényezőket, az embercsoportokat, amelyek az adott térségben évszázadok, sőt évezredek alatt alakultak ki, végül pedig figyelembe kell venni a kultúrát, a szellemiséget. E három tényező a földrajzi, az emberi és a kulturális – utóbbi mint a szellemiség hordozója és kifejezője – határozza meg Európánkat. Erre a szellemiségre, megújítási képességre alig találunk még egy példát a nagy történelmi civilizációkban. Európa népeinek műveltsége más kultúrákhoz képest nagy belső szellemi felhalmozó képességgel rendelkezett, emellett nyitottság jellemezte. Soha nem szigetelődött el, földrajzi fekvése következtében befogadójává vált a különböző irányokból érkező ismereteknek, melyeket magába olvasztott.

Ma az a kérdés vetődik fel előttünk, hogy mit is kezdünk közös örökségünkkel, és hol is vonjuk meg Európa határait. Ha azt mondjuk, hogy az egyik Európa az, amelyet könnyen azonosítunk a nyugati kereszténységgel és az ebből kialakult laikus műveltséggel, akkor a másik oldalon újra fel kell fedoznünk a bizánci kultúrát, amelyik a maga monolitikus, cezaropapisztikus szemléletével, de ugyanakkor hallatlan érzelemgazdagságával – az európai racionalizmus mellett –, a lélek vizsgálatával és feltárásával újat adhat a mi Európánknak akkor is, ha politikai értelemben bizonyos aggályaink lehetnek ezzel kapcsolatban. Délkelet-Európa egyben az iszlámmal való érintkezés és együttműködés területe.

A másik oldalon a 16. században, a nagy tengeri felfedezések időszakában megszületett az atlanti térség egységének gondolata, a transzatlantizmus. A transzatlantizmus nélkülözhetetlen része a mai európai szemléletnek, az együttműködésnek és az együttgondolkodásnak. Amit nekünk együtt kell megvalósítani, az nyugat felől az atlantizmussal való európai egység megteremtése, kelet felől pedig az eurázsiai térséggel való együttműködés.

Jó tudni azt, hogy amit Magyarország a demokrácia, a piacgazdaság és egyáltalán a modern Európa intézményrendszereinek kialakításában elért, az átalakulás, ami az elmúlt időszakban végbement, az Önöknél elismerésre talál. Jólesik azt is hallani, hogy nemcsak az emberi jogok kérdésében vallott nézeteinket, hanem a kisebbségi jogok magyarországi kezelését is elismerik. Az alap az emberi jogok biztosítása, de mi a kisebbségi kérdés megoldásának keresésében továbbmegyünk mind határainkon belül, mind határainkon túl. Ehhez azt is hozzátehetjük, hogy sem az emberi jogok kezelése, sem a kisebbségi jogoké nem lehet egyetlen országnak sem belügye.

Amikor ezekről a kérdésekről beszélek, akkor még az átalakulásról is kell néhány szót szólnom. Megtörtént-e, befejeződött-e az átalakulás?

Az első időszakban kétségeket, szkepszist éreztünk. Azt kérdeztük, hogy ezeknek az országoknak a reformtörekvései, majdan átalakulási törekvései nem veszélyeztetik-e a világ egyensúlyát, nem veszélyeztetik-e magát a folyamatot. Egy második időszakában úgy éreztük, hogy túlzottan is lelkesen ítéli meg a világ, ami bekövetkezett, és úgy érzi: itt a győzelem, vége a diktatúrának, megszületett az új társadalom és gazdasági modell, amely bennünket a nyugati világgal egységbe hozhat.

És amikor az optimista érzések eluralkodtak mind kint, mind bent, épp akkor tűntek fel egyre inkább a problémák – amelyekről természetesen tudtunk, hiszen nem voltak illúzióink –, és csalódottság vett erőt térségünk lakosságán. Éppen ezért rendkívül fontos, hogy most, a csalódottság időszaka ne legyen tartós a térségben, és legyen erőnk ahhoz, hogy győzelemre vigyük ezt a ma még többséyles küzdelmet. Remélem, Magyarországon kevesebb lehetősége van a kudarcnak, de térségünkben több helyütt fennáll a dezintegrálódás, az instabilitás veszélye, fennáll annak a veszélye, hogy a reformokra vagy demokráciára törekvő politikai erők mellett szélsőségesek is jelentkeznek.

Közép-Európa mindig veszélyeknek kitett, kritikus terület volt. Birtoklása vagy mellőzése, önállósága vagy függetlensége nemcsak európai, hanem nemzetközi kérdés is. Most a térség megszabadulása a varsói paktumtól azzal a veszéllyel is jár, hogy nem érzi eléggé Európa nyugati fele, hogy mennyire szükséges és mennyire nélkülözhetetlen ma is az összetartozás és a szolidaritás, mert ez az a bázis, amelyen biztonságunk alapul. Ide tartozik a NATO fenntartása és az amerikai jelenlét fontossága. Ügyelni kell arra is, hogy régi reflexek vagy nacionalista reflexek ne lehessenek úrrá Európánkban, amelyek egymással szembe fordítják az európai kultúrát és az európai civilizációt létrehozó nagy és kis országokat. Nem szabad, hogy a társadalom mélyében vagy akár csak a perifériáján megerősödni hagyjunk egymással szemben álló, az európai gondolattal ellentétes nézeteket.

Súlyos gond – a mindannyiunkat sújtó szociális és gazdasági problémák mellett – Jugoszlávia kérdése, a volt Szovjetunió problematikája vagy pedig a Cseh és Szlovák Köztársaságon belüli politikai, alkotmányjogi konfliktus feloldása. Kelet-Közép-Európának ez a térsége nyugtalan. Le

kell szögeznünk, hogy akár nemzetközileg, akár európai méretekben vagy regionális vonatkozásban a legnagyobb hibának tartjuk, hogy a stratégiai távlatban gondolkodó preventív külpolitika és biztonságpolitika helyett a világ évtizedek óta követő külpolitikát folytat, a szabad országok, a parlamentáris rendszerek részben belső szerkezetük következtében inkább defenzív politikát folytattak, az egyes eseményekre reagáló politikát, és nagyon ritkán fordult elő, hogy a megelőzés lehetőségeivel élve, konfliktushelyzetben idejében lépjenek föl.

Befejezésül annyit szeretnék elmondani, hogy akármennyire is könnyebbnek látszik mai helyzetünk a tegnapiénál, akármennyire boldogan fogadjuk a tényt, hogy Önök itt lehetnek, és véget ért az a korszak, amikor egy vasfüggöny választott el bennünket egymástól, meg kell mondanunk, hogy létezik egy szociális vasfüggöny, és lehet, hogy egy gazdasági vasfüggöny is létesül, és ez a tény sokkal nagyobb veszély a világgazdaság egészére, mint hinnénk. A közép-kelet-európai térség problémái világproblémák, és nem lehet egy jóléti társadalmat, egy virágzó gazdaságot még egyszer felépíteni Európa nyugati felében vagy az atlanti térségben, ha ez a régió szegény marad, és rekonstrukciójára nem kerül sor.

Ehhez kérem az Önök segítségét, megértését, hogy Magyarország ebben a valóban bizonytalan, viharos térségben stabil országgént meg tudja tartani azt a modellszerepet, amelyet megkísérelt az elmúlt időszakban kialakítani.

(Forrás: Antall József: *Mit jelent nekünk Európa?* In: *Uó: Modell és valóság. II.* Athenaeum Nyomda, Bp., 1994.)

